
Med håp for verdens helse

AKTUELT I FORENINGEN

LISBET T. KONGSVIK

lisbet.kongsvik@legeforeningen.no
Samfunnspolitisk avdeling

Øyunn Holen i Leger Uten Grenser har i nesten to tiår drevet medisinsk arbeid i mange av verdens konfliktområder. Hun er likevel optimistisk med tanke på den globale helsesituasjonen i dag.

I FELTEN: Øyunn Holen er her i en flyktningleir for rohingya-flyktninger i Kutapalong i Cox Bazar-provinsen i Bangladesh i januar 2018. Foto: Privat

– Det store verdensbildet viser at det meste blir bedre for folk flest når det gjelder helse. Dette er det viktig å huske på da vi har lett for å grave oss ned i problemene, sier hun.

Stor nedgang i barnedødelighet

Et eksempel på at helsesituasjonen er bedret, er barnedødeligheten som er mer enn halvert de siste 25 årene. I 1990 døde 12 millioner barn, mens tallet var nede i 5,4 millioner i 2017.

– Det er en nedgang fra 90 til 39 av 1 000 levendefødte barn, forteller Holen og forklarer at den viktigste faktoren som har bidratt til dette hovedsakelig er bedret ernæringstilstand.

Øyunn Holen, som er spesialist i indremedisin og infeksjonsmedisin, har siden 2001 vært ute på mange feltoppdrag, blant annet i Angola, Liberia, Kenya og Bangladesh. Hun er tidligere leder av Leger Uten Grenser i Norge og jobber nå som medisinsk ansvarlig i organisasjonen.

Meslingepidemi

Øyunn Holen tar oss med tilbake til sitt første oppdrag for Leger Uten Grenser i Angola i 2001. Det er rett før jul og borgerkrig i landet. Det er hungersnød og folk er på flukt. Befolkningen flykter fra kamphandlinger og minebelagte områder. Situasjonen er desperat. Rundt byen som er totalt utbombet bor det 35 000 flyktninger.

– Jeg jobbet på et ernæringssenter for alvorlig underernærte barn og var ganske nyutdannet. En morgen kom en av de angolanske sykepleierne bærende med et barn og forklarte meg at barnet hadde meslinger. Jeg hadde jo lært om meslinger, men aldri sett det. Sykepleieren hadde sett meslinger før og fryktet en meslingepidemi. Det skulle vise seg at hun visste hva hun snakket om.

Før dagen var omme hadde tre barn fått meslinger, neste dag ti. Etter det økte antallet i raskt tempo.

– Jeg har senere tenkt på hvor viktig det er å stole på nasjonalt ansatte som kan mer enn deg når du reiser ut, påpeker Holen.

Hun forteller at de opplevde en ekstremt travel tid med utrolig mange alvorlig syke barn. Meslinger har en ekstrem høy dødelighet fordi underernærte barn har et dårlig immunforsvar.

– Vi varslet hovedkontoret vårt i Brussel og spurte; hva gjør vi nå? Vi fikk beskjed om å starte meslingvaksinasjon. Jeg forsto ikke hvordan vi skulle få det til. Vi hadde allerede hendene fulle og alt for mye å gjøre. Jeg var sammen med to belgiske sykepleiere og 20 nasjonalt ansatte. Vi var strukket til bristepunktet av hva vi klarte å gjøre, og så fikk vi beskjed om å gjøre enda mer.

Effektiv og velorganisert

En uke senere, på selveste julaften, kom flyet med vaksiner.

– Det fulgte med en fullstendig beskrivelse på absolutt alt vi skulle gjøre. Vi fikk til og med penner og blokker. Det var så effektivt og så velorganisert. Der imponerte Leger Uten Grenser meg. På en uke vaksinerte vi 12 000 barn. Da hadde vi nådd en vaksinasjonsprosent på 80, og i løpet av fire uker falt antall meslingetilfeller brått. Jeg forsto da at det hadde vært helt riktig å prioritere vaksinasjon til tross for arbeidspresset vi hadde, sier hun.

Dette er også et eksempel på hva som har blitt bedre. I 1990 døde 1,3 millioner av meslinger, mens tallet i dag er nede i ca. 90 000. I 2017 satte Leger Uten Grenser over 2 millioner meslingevaksiner verden over, men de setter også en lang rekke andre vaksiner i respons på utbrudd.

I tillegg er det nå 500 000 malariadødsfall i året mot to millioner i 1990. Antall HIV-dødsfall er halvert siden år 2000, fra to til én millioner årlig, og dødsfall som følge av meslinger er redusert til en tiendedel.

Det har imidlertid vært økte utbrudd av kolera. I 2017 behandlet Leger Uten Grenser 143 000 pasienter mot kolera i 13 land mot 20 000 pasienter året før. Kolera-epidemier bryter ut når folk ikke har tilgang på rent vann, og er et symptom på et samfunn i krise hvor infrastruktur har brutt sammen, forklarer Holen.

Dyktige nasjonalt ansatte

Leger Uten Grenser består for det meste av nasjonalt ansatte. Gjennomsnittlig er det omtrent ti nasjonalt ansatte for hver internasjonalt ansatt. Internasjonalt reiser om lag 7 700 ut hvert år. Omregnet til fulle stillinger gjennom hele året tilsvarer det 3 200 internasjonalt ansatte, mens det er 32 000 nasjonalt ansatte.

– Det er de nasjonalt ansatte som er bærebjelken i Leger Uten Grenser og også de som oftest løper størst risiko, sier Holen og legger til: – Dette er nok et helt annet bilde enn det de fleste har om organisasjonen.

Helsearbeidere er skyteskiver

Øyunn Holen forteller at økende angrep mot helsearbeidere i konfliktområder, i tillegg til at stadig flere mennesker er på flukt, vanskeliggjør arbeidet.

– Vi har blitt en skyteskive i oss selv. Det er vanskelig å oppfatte oss som nøytrale, upartiske og uavhengige. Ved inngangen av 2018 var 68,5 millioner mennesker på flukt. Det betyr at én av ti i verden er på flukt. De fleste er fordrevne i eget land, mens 28,5 millioner er på flukt i et annet land. Det er en økning på over 50 prosent de siste seks årene. Dette er en trend som jeg ikke synes kommer tydelig nok frem i det daglige nyhetsbildet, påpeker hun.

Er der for å redde liv

– Når vi snakker om folk på flukt og krise så er det veldig vanskelig å komme unna Syria som har rundt 12 millioner flyktninger, sier Holen.

Syria er landet der flest mennesker er drevet på flukt; rundt seks millioner i landet og like mange utenfor landets grenser.

– Da kampene i Raqqa var over i november i 2017 trodde vi at vi ville få mindre å gjøre, men det motsatte skjedde, vi fikk mer å gjøre. Mange sivile blir skadet av eksplosiver som er gjemt eller ikke gått av. Vi står overfor ekstremt vanskelig og avansert kirurgi blant annet knusningsskader i bein, forteller Holen.

Et annet problem de står overfor i Syria er å klare å bli oppfattet som en ren humanitær organisasjon.

– Vi er der kun for å redde liv og behandler både stridende og ikke stridende, men det å bli oppfattet som nøytrale i dette landskapet er utrolig vanskelig, påpeker hun.

De glemte krisene

Leger Uten Grenser gir hvert år ut en liste over de glemte krisene; store kriser som får ufortjent lite oppmerksomhet. Den sentralafrikanske republikk er ett eksempel på dette; et land med en befolkning på fem millioner der hver fjerde er på flukt; 600 000 i eget land og 600 000 i nabolandene. Det er et ekstremt fattig land der 2,3 millioner, nesten halvparten av befolkningen, er avhengig av nødhjelp for å overleve.

– Bangassou er en av byene der vi var nødt til å trekke ut både nasjonale og internasjonale ansatte av prosjektet, selv om vi hadde pasienter som var helt avhengig av vår hjelp for å overleve, forteller Holen.

Totalt var det nesten 40 angrep enten mot ambulanser, helsepersonell eller klinikker.

Holen har ikke jobbet der selv, men det var skyteepisoder både i og utenfor sykehuset. Ansatte var også vitne til at pasienter ble hentet ut av sykesengen og henrettet.

Leger Uten Grenser

Leger Uten Grenser er en nøytral og uavhengig medisinsk hjelpeorganisasjon som redder liv og lindrer nød. Det gis hjelp til de som trenger det mest uansett hvem, uansett hvor, uansett hvorfor. Organisasjonen har per i dag rundt 460 prosjekter rundt om i verden.

Publisert: 14. januar 2019. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 23. mars 2026.